

Om de kommunale fællesskaber, grønne drømme, og hvordan samarbejde kan gøre det hele til virkelighed

Lokale svar på globale kriser – om byer og kommuners arbejde med grøn omstilling

Hvorfor skal kommunerne være en del af den grønne omstilling og mere specifikt den grønne trepart? I denne artikel diskuterer vi, hvordan kommunerne sammen med de andre aftaleparter kan realisere de store ambitioner i Grøn Trepert. Det er ved den lokale forankring i de 23 lokale treparter med kommunerne, repræsentanter fra Danmarks Naturfredningsforening og Landbrug & Fødevarer, at de gode, lokale og holdbare løsninger findes, som fungerer for

lige netop den lokale geografi. Det er her, at den lokale landmand kender sin jord bedst og naturrepræsentanten har kendskab til den lokale flora og fauna. Kommunerne er for bordenden, da de er planmyndighed, og dermed er med til at sikre den lokale forankring og det lokale medejerskab. Men det kommer til at kræve godt og tæt samarbejde mellem alle parter, hvis de grønne drømme skal blive til virkelighed.

Skal kommunerne overhovedet blande sig i den grønne omstilling? Hvorfor skal KL altid række hånden i vejret på vegne af kommunerne, når der skal implementeres en ny reform? Essensen af de spørgsmål dukker op fra tid til anden både i de nationale medier, og når vi er rundt i landet og taler med kommunerne. For der er rigeligt at tage sig til som kommune, om det er sundhedsreform, skolereform, ældrereform osv. Med Grøn Trepert er der kommet en reform af det danske landskab, som vi kender det.

Kommune kommer af det latinske *communis*, der betyder fælles. Hvorfor det hænger så godt sammen med den grønne omstilling, vender vi tilbage til.

I artiklen her vil vi besvare de indledende spørgsmål ved først at kigge på rammerne for kommunernes arbejde med den grønne trepart – både formelt og herefter hvad der menes med lokale treparter. Herefter drøfter vi, hvordan kommunerne og det fællesskab, de repræsenterer, i fællesskab med de andre aktører i Grøn Trepert kan være med til at skabe en forandring, der har været forsøgt så mange gange før. Afslutningsvis slår vi et slag for, at der fortsat er arbejde, der skal gøres, og hvor centralt det er, at man ikke falder tilbage i gamle fjendebilleder.

Rammerne for kommunernes arbejde

Kommunerne, ved KL, er med i *Aftale om et Grønt Danmark* fra juni 2024 sammen med Landbrug & Fødevarer, Danmarks Naturfredningsforening, Fødevarerforbundet NNF, Dansk Metal, Dansk Industri og regeringen. I den

BIRGIT S. HANSEN

Repræsentant for Grøn Trepert, Kommunernes Landsforening, BIRH@kl.dk

ANDREAS HEMMINGSEN-ALBERG

Specialkonsulent, Kommunernes Landsforening, ANVH@kl.dk

43 lange sider aftale kommer vi forbi slagterier, forskning i afgrøder, unge landbrugere, lavbundsjorder, vandmiljø og meget mere. Alt det genbekræftede partierne SF, Liberal Alliance, Konservative, Radikale Venstre samt regeringen så i *Aftale om Implementering af et Grønt Danmark* i november 2024. Samtidig lagde de lidt oveni.

Og hvorfor overhovedet en Grøn Trepert? For at vi kan reducere de danske udledninger med 70 pct. i 2030 sammenlignet med 1990. For at vi kan få liv tilbage i de danske fjorde. For at vi kan få mere natur. Og endelig for at vi kan have et bæredygtigt og stærkt landbrug i balance med omgivelserne. Af mere formelle grunde er det for, at Danmark kan leve op til EU's vandrammedirektiv samt EU's naturgenopretningsforordning.

Samlet er aftalerne det, vi kalder Grøn Trepert.

Kommunerne skal i Grøn Trepert blandt andet bidrage til, at vi får udtaget 140.000 hektar lavbundsjorder (inkl. såkaldte randarealer), rejst 250.000 hektar ny skov, reduceret kvælstofudledningen med 13.780 tons på landsplan og etableret mere natur. Guleroden for landbruget bliver de mere end 40 mia. kr. i Danmarks Grønne Arealfond, der skal gå til de mange formål, vi netop har nævnt. Det kombineres med 'pisk' i form af en CO₂e-afgift på udledninger fra lavbundsjorder fra 2028 og husdyr fra 2030.

Det er i denne ramme, at kommunerne skal være med til at lave de såkaldte omlægningsplaner.

Lokale treparter og omlægningsplaner

Omdrejningspunktet for kommunernes arbejde bliver omlægningsplanerne. Omlægningsplanerne skal inden for de nævnte rammer vise, hvordan vi på landsplan får omlagt 140.000 hektar lavbundsjord (inkl. randarealer) samt reduceret 13.780 tons kvælstof. Planerne skal være klar inden udgangen af 2025. Det lyder simpelt. Men samtidig skal vi også have gang i en af de største samarbejdsøvelser i Danmark. Det bygger så igen ovenpå, at den store arealomlægning skal foregå på frivillig basis for landmændene, hvor de selv skal være med til at spille deres jorder ind i de grønne drømme og være med til at gøre dem til virkelighed.

Der skal nemlig laves 23 omlægningsplaner. Én for hver af de 23 lokale treparter, som Danmark er inddelt i. De lokale treparter tager afsæt i, hvad der tidligere blev kaldt Vandoplandsstyregupper (VOS'er), hvor kommunerne drøftede udtagning og arealomlægning, der går på tværs af kommunegrænser. Inddelingen var ud fra de 23 måder, som man tidligere inddelte Danmark i, når man kiggede på, hvordan vandet flyder ud til de danske kyster. Kommunerne sidder der ikke alene længere.

Kommunerne sidder for bordenden med en til to repræsentanter fra hver kommune i oplandet, hvoraf den ene er forperson. Derudover skal der også være to repræsentanter fra Landbrug & Fødevarer, to fra Danmarks Naturfredningsforening samt én fra Naturstyrelsen.

I de lokale treparter skal der drøftes, koordineres og tænkes i helheder. Alle parterne skal i enighed drøfte, hvordan får vi omlagt arealer inden for vores lokale treparter, så vi bidrager mest muligt til målet om udtagning af lavbundsjord. Samtidig er det nationale mål for kvælstofreduktion delt ud i landet på såkaldte deloplande. Det skal de lokale treparter også være med til at lægge planer for. Heri består den store samarbejdsøvelse. Og det kræver noget af alle parter, hvor naturrepræsentanterne skal se det flotte i en bølgende kornmark og landbruget skal byde sig til med sine arealer. Og kommunerne skal være bevidste om deres ansvar ved, at man er i et flertal i de lokale treparter, og at man sidder for bordenden og dermed skal holde alle parter til forhandlingsbordet.

Kommunerne for bordenden

Nu er vi nået til, hvorfor kommune-ordets oprindelse er så vigtigt. Ordet kommune kommer som nævnt af det latinske *communis*, der betyder *fælles*. Kommunerne tager nemlig hånd om det, som vi er fælles om. Det kan være folkeskolen. Det kan være den lokale beskæftigelsesindsats. Eller det kan være, hvordan vi bruger arealerne lokalt.

 Borgerinddragelse og -involvering skal bruges på den rigtige måde, når man står over for en stor opgave, der skal løses på meget begrænset tid. Det er ikke alt, man som borger kan have indflydelse på i 2025, når der skal laves omlægningsplaner

Kommunerne har nemlig også den daglige borgerdialog, hvor de er med til at lave borgermøder, hvor man kan komme til orde med ønsker til, hvordan ens kommune ser ud. Eller nogle af de mange andre aktører, der også banker på døren til Grøn Trepert kan udtrykke deres ønsker og gode idéer til det danske areal. Stormøder, og at alle kommer til orde, løser selvfølgelig ikke noget i sig selv. Borgerinddragelse og -involvering skal bruges på den rigtige måde, når man står over for en stor opgave, der skal løses på meget begrænset tid. Det er ikke alt, man som borger kan have indflydelse på i 2025, når der skal laves omlægningsplaner. Det er derfor vigtigt, at kommunerne gør det klart, når de involverer borgerne. Én måde at gøre det på er som i Middelfart Kommune, der har inviteret til borgermøder, hvor det har været muligt for kommunens borgere at høre om Middelfarts arbejde med Grøn Trepert og bidrage med egne synspunkter og interesser ved forskellige kort over kommunen.

I de lokale treparter er det de lokale landbrugsrepræsentanter og lokale naturrepræsentanter, som er med i de lokale treparter. Her skal alle bidrage med deres lokale kendskab. Hvor har de lokale landmænd jord, som de vil være med til at tage ud af drift? Hvor er der gode naturområder i dag, som man kan gøre endnu større? Eksempler på steder, hvor udtagning af lavbundsjord har fungeret godt er Vejen og Assens Kommune.

Vejen Kommune har i mange år arbejdet med udtagning af lavbundsjord. Samtidig har de også landmænd som Henrik Bertelsen, der sammen med andre landmænd har udtaget næsten 150 hektar i Vejen Mose. Udover at bidrage med deres jord til at udtage lavbundsjord, så har de og særligt Henrik Bertelsen også bidraget til, at området bliver rig på god natur til gavn for lokalområdet. Det er bl.a. opnået ved *ikke* at søge ind i tilskudsordninger, da rammerne her blev for firkantede til, at man kunne etablere god natur. Og selvom projektet i Vejen desværre kun er kommet i mål takket været stor tålmodighed og ihærdighed, så er det med til at vise vejen. Det er nemlig historier som disse, der gør, at man fra statslig side også er opmærksom på, at der ikke skal gå papirusseri i omlægningsindsatsten.

Assens Kommune har en tilgang, der har fået sit eget navn – Assensmodellen. Det handler om tidlig inddragelse af lodsejere. Til det indledende møde med lodsejeren møder kommunen 'uforberedt' op. Det handler om lodsejerens viden om egne arealer, og kommunen har derfor ikke på forhånd udarbejdet projektforslag. Derudover inddrages lokalbefolkningen og andre aktører. Det er centralt for Assens, at lodsejerne inddrages tidligt, og at de selv er med til at drive projektet for, at det bliver en succes.

Et tredje eksempel er i Limfjorden, hvor kommunerne med opland til Limfjorden har oprettet Limfjordsrådet med det formål at forbedre miljøtilstanden i området til gavn for vandmiljø og kommunens borgere.

Der skal med omlægningsplanerne laves planer for, hvad der skal være mindre af. Men det skal også erstattes af noget andet. I Grøn Trepert kan det være en række af virkemidler som skov, minivådområder, ekstensivering osv. Men kommunerne har også det formelle myndighedsansvar for, hvad der ligger hvor lokalt i kommunen, og der er andre hensyn og aktiviteter, som vi også er fælles om ude i kommunerne. Hvor skal der opstilles vedvarende energi? Hvor er der erhvervsområder, beskyttelse af drikkevand og meget mere, som indgår i den kommunale planlægning? Og det er en medvirkende årsag til, at kommunerne spiller en rolle i den grønne omstilling, som vi også hypotetisk spurgte om indledningsvist.

Vi er dog også tilbage til spørgsmålet om, hvorfor KL, på vegne af kommunerne, er med i *Aftale om et Grønt Danmark*. Der er det formelle med, at kommunerne har myndighedsansvaret. Men derudover er det også i det kommunale demokrati, at diskussionerne om, hvad man vil bruge sit nærområde til finder sted. Det er både den lokale forankring, men kan også give det lokale

medejerskab, som vi har set i Assens Kommune. Det er alle kommuner i Danmark, som har forpligtet sig til at lave kommunale klimahandlingsplaner, som Grøn Trepert også ligger i forlængelse af.

Det var og er KL's tilgang, at der bliver tænkt helhedsorienteret og multifunktionelt i sådan en omkalfatring af det danske landskab. Der er derfor et tæt samspil med de kommunale repræsentanter i den lokale trepart, og hvad der sker i den pågældende kommune. Men kommunerne kan ikke være alene om at løse den store opgave, vi står foran.

Vi har været her før

Mange er forståeligt nok kritiske over for den grønne trepart. Man har tidligere forsøgt at reducere landbrugets udledninger i politiske aftaler, som ikke har haft den ønskede effekt. Og det er naturligvis heller ikke alle indsatser i aftalen, der er kommet på KL's initiativ.

Men hvis vi forholder os til, hvorfor vi denne gang lykkes med at realisere de politiske ambitioner, så er der etableret en større national organisering, hvor repræsentanter fra de lokale treparter kan komme til orde og fortælle om barriererne for omlægningsindsatsen. Hvis problemerne ikke kan løses her, er der lavet en styregruppe, der så igen kan løfte problemerne til *Politisk forum for arealudtag*. Der er altså flere niveauer, der skal være med til at sikre, at der er skub i tingene.

Og skub skal der være, når der sættes ca. 43 mia. kr. af i gulerod, samtidig med at der også er en pisk i form af både regulering af landbrugerne, hvis de ikke går med i omlægningsindsatsen, og en CO₂e-afgift.

Opsummerende så tror vi på, at vi denne gang kan lykkes, fordi:

- Der er afsat flere penge end nogensinde før til gavn for naturen og vandmiljøet
- Der er indbygget 'pisk' for landbrugerne i form af en CO₂e-afgift
- Der er etableret en klar organisation med de lokale treparter, der også har hånden på kogepladen
- Der er etableret et ministerium med det eneste formål at implementere den grønne trepart
- Der er etableret en national organisering med lokale treparter, taskforce, styregruppe og Politisk forum for Arealudtag, der alle holder øje med, at tingene skrider fremad.

Men dermed ikke sagt, at det bliver uproblematisk. Kommunerne har fået flere værktøjer meget langt inde i 2025 oven i en meget presset tidsplan. Det er ikke fordrende for den gode dialog, at den skal tages hurtigt. Det kræver derfor, at alle bøjer sig ind mod hinanden, for at vi kommer i mål.

De gamle skyttegrave

Kommunerne er som nævnt for bordenden af flere årsager: 1) Kommunerne er den lokale planmyndighed, 2) kommunerne kan sikre den lokale forankring, og 3) kommunerne kan sikre det lokale medejerskab.

Det er ikke en simpel opgave uanset de gode grunde til, at kommunerne sidder for bordenden. Kommunerne er én blandt flere aktører, som står med opgaven. Der vedbliver dog at være en risiko for at falde ned i gamle stereotyper, om det så er billedet af den modvillige landmand i sin John Deere-traktor, naturelskeren med sokker i sandalerne og Fjällräven-rygsæk eller den blege sagsbehandler fra kommunen med sine paragraffer under armen.

Alle parter bliver nødt til at bøje sig ind mod hinanden, hvis de lokale treparter, og Grøn Trepert i sin helhed, skal blive en succes. Landmanden skal, som i Vejen, kigge på sine arealer og byde sig til. Naturelskeren skal også se det flotte i en kornmark, der bølger i vinden. Og når det er kommunale forpersoner, så har kommunerne et særligt ansvar for, at de andre parter bliver ved bordet og ser den andens drømme og ønsker. Kommunerne har et særligt ansvar for ikke at bidrage til tidligere stereotyper og holde øjnene på bolden. I år er det omlægningsplaner.

Alle parter bliver nødt til at bøje sig ind mod hinanden, hvis de lokale treparter, og Grøn Trepert i sin helhed, skal blive en succes

Det svære bliver, at vi sammen – kommuner, landbruget og naturorganisationer – tror på, at det her i fællesskab kan lade sig gøre. Det skal heller ikke forblive ved gode intentioner og planer. Kommunerne skal i år og mange år frem være med til at realisere projekter, så de grønne drømme kan blive til virkelighed.